

Պօղոս առաքեալն էլ կոչ է անում ոչ թէ դէպի օրէնքի ստրկութիւն, սրան մի կպչիր, այս մի՛ անի, այլ դէպի քրիստոնէական ազատութիւնը:

Ոչ թէ սահմանափակելու համար անմեղ ուրախութիւններն ու մաքուր հաճոյքները, որոնք այնպէս քիչ բաժին են ընկել մարդուն այս դառն կեանքում, գրեց Քրիստոս իւր խաչը հաւատացեալի ուսի վերայ, այլ որ պահպանի նրանց հաւատացեալների ժամանակաւոր հիւանդոտ ինքնասիրութիւնից, և բաց անի նրա համար սիրոյ ծառայութեան համար նոր աւելի բարձր զուարճութիւններ: Քրիստոս պահանջում է զոհ, բայց այնպիսի զոհ, որը կատարելուց յետոյ սիրտը լցւում է բարձր զգացումով և ուրախութեամբ և կեանքը ստանում է բարձր և բերկրալից խորհուրդ, իսկ մեղքն ու արատիքը կորցնում են հոգու վերայ իշխանութիւնը: Սրանով Քրիստոսի խաչը դառնում է քաղցր և բեռն՝ թեթեւ այն բոլորի համար, որոնք ծանրաբեռնուած են աշխարհային ունայնութեան ծանր բեռնով:

Թարգ. Յ. Ա. Ե.

ԱՄԵՆԱԳԵՂԵՑԻԿ ԲԱՆԸ ԿԵԱՆՔՈՒՄ

(Շաբաթակուրիւն.)

ՆԵՐԵՆՃՄԱՆ ՈՅԺՐ:

Եթէ հոգւոյ մէջ դէպքերը տպաւորւում, նրան կերպարանաւորւում են, իրքան ևս առաւել մարդուն են կերպարանաւորւում: Փողոցում ոչ ոք չի կարող միւսին սլատահել, առանց նրա վերայ մի տպաւորութիւն թողնելու: Մենք խօսում ենք, մենք միմեանց հետ մի երկու խօսք ենք փոխարինում, և ինչ որ փոխարինում ենք—մեր հոգին է: Եւ որտեղ մի երկու անձնաւորութեան մէջ մի շատ ներքին և յաճախ յարաբերութիւն է տեղի ունենում, այս փոխարինութիւնը այնքան կատարեալ է, որ մի հոգւոյ բնաւորութեան յատկանիշերը կամաց—կամաց անցնում են

միւսին. իսկ միւս հոգին կլինի նմանօրինակ և աճող յարաբերութիւններովը առաջինին պարտական. Ո՞վ արդեօք հոգւոյ այս խորհրդաւոր մերձեցումն չէ նկատել: Ո՞վ արդեօք որ և է տեղ մի պատուարժան զոյգ չէ՞ ճանաչում, որ ձեռք ձեռքի տուած կատարեալ վստահութեամբ, և այնպիսի սիրալիր բարեհաճութեամբ են կեանքի ճանապարհով առաջ գնում, որ վերջը, նրանց դիմագծերը, նոյն իսկ իրար նման չլինէին: Նոքա ոչ թէ երկու—այլ մի մարմին են: Միևնոյն է, թէ մարդ որին կուզէ իւր խօսքը երկուսի համար էլ մարդ միևնոյն խօսքերն ունէր. միևնոյն է թէ նրանցից որն էր պատասխանում, որովհետև երկուսն էլ միևնոյն կարծիքին են: Հոմարեա կէս դար շարունակ երկուստեք արտացոլել են, նրանք միևնոյն պատկերին են կերպարամոխուել: Ներշնչման մի օրէնք կայ, որի հիման վերայ մենք նմանուում ենք նրան, որին մենք շարունակ յարգում ենք, և այսպէս, կան մարդիկ, որոնք հէնց այն պատճառով են իրար նման, որովհետև երկար ժամանակ սիրով կապուած են եղել: Գրականութեան, պատմութեան, կենսագրութեան մէջ այդ օրէնքը առաջնակարգ տեղ ունի: Բոլոր մարդիկ իրենց հարեանների մոզակի պատկերներն են: Դաւիթը յիշում է Յովնաթանին և վերջինս Դաւիթին: Վիկտոր Հիւգօյի գլուխ դործոցում ժան Վալթան մեռելներից յարութիւն առած Բիենվենի եպիսկոպոսն է: Հոգւոյ կերպարանամոխութիւնը իրական մի բան է: Գէորգ Էլիօտի պատգամը աշխարհին այն էր, որ մի ընտանորութիւն ծնում է միւսին: Ահա միայն այս է ընտանիքի—մարդկային ցեղի որրանի—նշանակութիւնը: Այո, մարդկային ընկերութիւնները նոյն իսկ այս հզօր ոյժերի ժողովարանն են, որոնք հոգի են կազմում ու կերպարանամոխում: Մի խօսքով ներշնչման վարդապետութեան վերայ է հաստատուած մարդկութեան ամբողջ կոթողը:

Բայց Պօղոս առաքեալին էր վերապահուած ներշնչման օրէնքը գերազանց կերպով դործ դնելու: Այդ հետեանք էր մի անհամեմատ անվեհերութեան. սակայն նա ոչ մի

վայրկեան չյապաղեց, նա ինքը մի նոր մարդ էր արդէն: Նա շատ լաւ գիտէր թէ այդ ինչպէս պատահեց—այդ Քրիստոսն էր, Դամասկոսի ճանապարհին պատահեց նրան Քրիստոս և նոյն ժամից սկսած իւր կեանքն ընկղմուեց Քրիստոսի կեանքի մէջ: Թէ խօսքի, թէ գործի, թէ ամբողջ կեանքի, սիրոյ և հաւատի մէջ Քրիստոսի ներգործութիւնից խուսափել չէր կարելի: Դրանց վերայ «հոսող ոյժերը» իրանց վճռական գործն արին: Պօղոսը դարձաւ նման նրան, որին նա երկար սիրել էր. «Մենք բոլորս», իրաւունք ունի նա գրելու, «Տիրոջ փառքը պարզ կերպով արտացոլելով, պիտի կերպարաւորխուենք նոյն պատկերին»:

Ինչպէս պարզ է այս բոլորը, ինչպէս հասկանալի, ինչպէս բնական, ինչպէս գերբնական: Այո, առօրեայ փորձառութեան համապատասխանող մի օրինակ է այս: Եւ, որովհետեւ, ինչ որ ենք, մեր շրջապատի ներգործութեան շնորհիւ ենք, ուստի սրանից հետեւում է, որ ով Բարձրեալի ներգործութեան տակ է գալիս, Բարձրեալի պատկերն է,— մի նոր մարդ կլինի նա: Կան մարդիկ, որոնց ներկայութեան շնորհիւ մեր լաւը գնահատութեան է արժանանում: Նրանց ընկերութեան մէջ ստոր մտքերն ու անպարկեշտ խօսքերն մեզանից հեռու են մնում: Նրանց լոկ ներկայութիւնը մեզ բարձրացնում է, մեզ մաքրում է, մեզ սրբացնում է: Նրանց ազդեցութիւնը առաջ է բերում մեր բնաւորութեան ամենալաւ կողմերը և մեր հոգւոյ մէջ հնչում է մի երաժշտութիւն, որը նրան առաջ բոլորովին օտար էր:

Ենթադրենք այսպիսի ներգործութիւնը շարունակուեց անընդհատ, մի ամիս, մի տարի, մեր ամբողջ կեանքի ընթացքում, մեր կեանքից ինչ չէր կարող նա ստեղծել: Եւ այսպէս, ուրեմն, մեր ամենօրեայ գոյութեան հողի վերայ կան այնպիսի ներգործութիւններ, որոնք մեզ հետ դատում, կշռում են, մեզ հետ շրջում են, և մեր հոգին սրբագործում: Արդէն մեղաւոր մարդկանց մէջ կան այնպիսիք, որոնց մէջ երկնային մի բան կայ, այստեղ կան ոյժեր, որոնք ժամանակաւոր միջոցների շնորհիւ Աստու-

ծուց գալիք նորոգման սանդուխքն են։ Իսկ երբ, մարդուս յարաբերութիւնը, որի մէջ Բարձրեալի ոյժի մի փոքրիկ մասն գոյութիւն ունի, ուրիշներին առաջնորդել և բարեւաւել կարող է, ինչպիսի սահման կարող է լինել Քրիստոսի ներգործութեան համար։ Սոկրատէսի հետ ապրողը—պարզ կերպարանքով իմաստուն պիտի դառնայ, Արիստոտելի հետ ապրողը—արդար։ Ասիզ քաղաքացի Պրանցը սղորմութեան մէջ է կրթում, Սալոնարօլլան—ոյժի մէջ։ Քրիստոսի հետ ապրողը, պէտք է Քրիստոսի նման լինի, այսինքն քրիստոնեայ դառնայ։

Եւ իսկապէս Քրիստոսի հետ ապրելը հէնց այդ արդիւնքն է տալիս։ Պօղոսն էլ հէնց դրա մասին է խօսում։ Իսկ Քրիստոսի ժամանակ միևնոյն արդիւնքն երևաց աւելի աչքի ընկնող եղանակով։ Մի զոյգ անմեղ մարդիկ, առանց հոգեկան որ և է ընդունակութիւնների, ոչ պակաս քան երկնայինի գաղափարով, ընդունում են աշակերտների փոքրիկ շրջանի մէջ։ Նրանք բարեկամ էին անուանւում։ Նրանք սկսեցին անմիջապէս այլմարդիկ դառնալ։ Համարեա օրէց օր կարող ենք աշակերտների մեծանալը—փոխուիլը տեսնել։ Քրիստոսի էութեան ամենաթեթեւ ստեւերը նրանց մէջ նկատելի է, և ինչպէս պատահաբար, նրանք գործում և առում են մի բան, որը նրանք գործել և ասել չէին կարող, եթէ նրա հետ ապրած չլինէին։ Կամաց կամաց թափանցում է նրանց մէջ Քրիստոսի կեանքի հմայքը, զմայլեցումն։ Քայլ առ քայլ դրաւում է նա նրանց, նրանք սթափւում են, նրանք բացւում են, նրանք սրբւում են։ Նրանց դէմքը քաղցրանում, բարեկամական է դառնում ուրիշների նկատմամբ, իսկ կեանքը անաչառ։ Ինչպէս ծիծեռնակները ամառը և փետացած ծառապտուկները դարնան արեգակի տակ, այդպէս էլ նրանց խեղճ բնութիւնը աճում է աւելի ճոխ կեանքի համար։ Նրանք իրենք չգիտեն, իսկապէս, թէ ինչպէս ուրիշ մարդիկ են դարձել։ Եւ մի օր նրանք էլ շրջում են այնպէս, ինչպէս իրենց ուսուցիչը և բարիք գործում ինչպէս նա։ Նրանք իսկապէս չգիտեն թէ ինչո՞ւ, բայց և այլ կերպ գործել չեն

կարող։ Ոչ որ նրանց չէ պատուիրել, նրանք լսում են ներքին մի մղման, իսկ մարդիկ, որոնք նրանց գիտում են, շատ լաւ գիտեն, թէ ինչպէս է եղել—նրանք Տիրոջ մօտ էին—ասում են միմեանց։ Շատ շուտով Նրա էութեան նշանները երևում են նրանց վերայ—«Նրանք Տիրոջ մօտ են եղել»։ Ո՛վ զարմանալի, չքնաղ հրաշք, որով ձկնորսները այլ կերպ Քրիստոսին յիշել կարող են։ Ո՛վ զարմանալի յաղթութիւն և գաղտնիք Նորագման, որ մահկանացու մարդկանց Աստուծոյ պատկերին նման եւ դարձնում։

Այն ձևի ու եղանակի մէջ, որով աշակերտները—առանձնապէս Յովհաննէսի աշակերտները—Քրիստոսի ներգործման ոյժի մասին խօսում են, համարեա Նրա մէջ մի սրտառուչ բան կայ կարծէք։ Յովհաննէսն ինքն ապրում էր Նրա հետ օր աւուր մի գերբնական զարմացման մէջ։ Նա յաղթուել էր Նրանից խորին յարգանքի, զմայլման և ոգևորութեան մէջ։ Նրա համար միանգամայն անընդունելի էր, որ մէկը այս ազդեցութեան տակ լինէր և դարձեալ հին մարդը մնալ կարողանար։ «Ով Նրա մէջ կմնայ, նա մեղք չի գործիլ», ասում էր նա։ Նրա համար միևնոյն ժամանակ անհասկանալի էր այդպիսի մէկի մեղք գործելը, ինչպէս սառոյցի արեգակի կիզող ճառագայթների տակ անհալ մնալը և կամ՝ կէս օրին խաւարի պատելը։ Եթէ մէկը մեղք էր գործում, Յովհաննէսի համար այդ մի լաւ ապացոյց էր, որ նա Քրիստոսի ընկերութեան մէջ չէր ընդունուած։ «Ով այնտեղ մեղք է գործում, նա Քրիստոսին ոչ տեսել է, և ոչ ճանաչում է»։ Մեղքը լռում էր Նրա ներկայութեամբ և Նրա արմատները չորանում էին։ Նրա ոյժը, Նրա յաղթութիւնը ընդմիշտ ոչնչացած էր։

Բայց կարող է մէկն ասել, այո՛, այդպէս էր Նրա աշակերտների համար և սոցա համար հեշտ էր Նրա ներգործութեանը անձնատուր լինելը, որովհետեւ ամեն օր վաղ առաւօտից սկսած մինչև երեկոյ Նրա մօտ էին։ Սակայն, մենք ինչպէս կարող ենք այն արտացոլել, ինչ որ չենք տեսել։ Ի՞նչպէս կարող է լոկ Նրա մասին ունեցած յիշողութեամբ այսպիսի զարմանալի հետեւանք առաջ դալ—

մեզ հասած Նրա կենաց պատկերի պակասաւոր գծագրութեան շնորհիւ, մի մարդու շնորհիւ, որ մեզանից 19 դար առաջ ապրել և ապա երկիրս թողել է: Ի՞նչպէս կարող ենք մենք 19-րդ դարի մարդիկս, Քրիստոսին, որ բացակայ է, մեր ամենօրեայ առաջնորդը դարձնել: Սրա պատասխանն է. ամեն բարեկամութիւն մի հոգեւոր գործ է, նա նիւթի, տարածութեան և ժամանակի հետ ոչ մի կապ կամ գործ չունի: Ինչ որ ես իմ բարեկամիս մէջ սիրում եմ, այն չէ, ինչ որ տեսնում եմ: Ինչ որ իմ վերայ ներգործում է՝ նրա մարմինը չէ, այլ նրա հոգին: Անպատմելի մի փորձ կլինէր իսկապէս այն ժամանակ ապրած լինելու, որ մեզ հետեւեալ երգն է առաջնորդում:

«Անդադար պիտի կարգամ ես
Աստուածաշունչ Ս. Գրքի մէջ,
Թէ ճրպէս Տէրը եղել է բարի,
Աննենգ ու անխարդախ:

Մանուկներին ի՞նչպէս նա կանչում,
Սիրալիր կերպով նրանց էր նայում,
Եւ վերցնելով բազուկների վերայ
Նրանց գգուանքով սրտին էր սեղմում»:

Եւ սակայն եթէ Քրիստոս մեր օրերում երկրի վերայ կրկին անգամ երևար, մեզանից շատ քչերն արժանի կլինէին Նրան տեսնելու: Մի որ և է երկրի միլիօնաւոր հպատակներն իրենց թագաւորին երբէք չեն տեսել: Նոյնպէս էլ Քրիստոսի միլիօնաւոր երկրպագուները Նրա հետ գոնէ մի անգամ խօսելու բաղդ չէին ունենայ, եթէ նա երկրիս վերայ կրկին անգամ երևար: Մեր յարաբերութիւնը Նրա հետ ճիշտ այնպէս է, ինչպէս ամենաճշմարիտ յարաբերութիւնը մի հոգեւոր ընկերութեան: Ամեն մի բարեկամութիւն, սէր՝ թէ մարդկային և թէ աստուածային — մաքուր հոգեւոր մի յատկութիւն է: Քրիստոսի յարութիւնից յետոյ միայն Նրա ներգործութիւնը ամենազօրեղ կերպով աշակերտների վերայ արտայայտուեց: Նրա հետ տեսանելի կերպով մեր յարաբերութիւն չունենալը ոչ մի

արգելք չէ կարող լինել, եթէ մենք այժմ հոգանք Նրա էութիւնն արտացոլելու:

Մի երիտասարդ աղջիկ կար, որի սիրալիր բնութիւնը իրեն ճանաչողներին զարմացնում էր: Նա կրում էր իւր կրծքի վերայ մի մեղալիօն, որը բաց անելու ոչ ոք իրաւունք չունէր: Միայն մի անգամ, խորին հաւատարմութեան մի րոպէում թոյլ տուեց ընկերուհիներից մէկին իւր գաղտնիքն իմանալու: Մեղալիօնի մէջ կար մի թղթիկ, որի վերայ գրուած էր. «Որին ես չեմ տեսել, եւ սակայն սիրում եմ»: Ահա այդ էր Նրա գեղեցիկ կեանքի գաղտնիքը: Նա կերպարանափոխուել էր շնոյն պատկերին:

Այս ոչ թէ նմանողութիւն է, այլ աւելի մեծ բան: Ուշադրութիւն դարձրէք այդ տարբերութեան վերայ: Տարբերութիւնը, թէ իրողութեան և թէ հետեանքի մէջ կարող է այնպէս մեծ լինել, ինչպէս երկու լուսանկարների մէջ, որոնցից մէկը արեգակի ապահոված հաստատուն մի կէտ է, և միւսը—երեխայի գրչի մի անկանոն պատկեր: Նմանողութիւնը մեքենայական է, արտացոլելը գործարանաւոր է: Նա պատահականութեան գործ է, իսկ այս սովորութեան: Մի դէպքում մարդ մօտենում է Աստուծուն և աշխատում է նմանուել Նրան, միւս դէպքում Աստուած ինքն է գալիս մարդու մօտ և Նրա մէջ իւր պատկերը տպաւորում: Անպայման Քրիստոսի հետեւողների մէջ կայ մի նմանողութիւն, որն ոչ այլ ինչ է եթէ ոչ Նրան արտացոլելը: Սակայն դուրս ձգելով կեղծ հասկացողութիւնները, Պօղոսի խօսքերը ներփակում են այն բոլորը, ինչ որ կարելի է ասել այդ տեսակ հետեւողների համար, «Ամենօրեայ ծանօթութիւն հաստատեցէք Քրիստոսի հետ»—այս է Պօղոսի խօսքերի իսկական միտքը: Ապրեցէք աւելի Նրա, քան ուրիշի ազդեցութեան տակ: Մի տառն րոպէ, որ դուք իւրաքանչիւր օր Նրա ընկերութեան մէջ կ'անցնէք, այն, նոյն իսկ երկու րոպէ, երես առ երես, սիրտ սրտի հետ—ձեր ամբողջ օրուան ուրիշ պատկեր կտայ: Իւրաքանչիւր մարդ մի ներքին մղանակ ունի, թող Քրիստոսը լինի ձեր ներքին մղանակը: Իւրաքանչիւր գործ իւր հիմնա-

կան գիծն ունի, թող Քրիստոս տայ այդ դժի ուղղութիւնը։ Երեկոյեան դու մի նամակ ստացար, որը քեզ տխրեցրեց։ Դու նստեցիր և մի այնպիսի պատասխան գրեցիր, որից համարեա թուղթն այրուում էր։ Դու ժողովեցիր վիրաւորուած զգացմունքներդ, որոնք քեզ էին ենթակայ և դու նամակը փոստին յանձնեցիր, առանց մի որ և է գութի նամակդ ընդունողի նկատմամբ։ Այդ մի անողորմ նամակ էր, և դու գրեցիր, որովհետեւ քո կեանքդ դառնացած էր։ Դու օրը սկսել ես մի այնպիսի հայելիով, որը հակառակ կողմից էր կախուած։ Լաւ նայիր, որ նա առաւօտեան ուղիղ կախուած լինի, դէպի Նրան դարձած, այն ժամանակ հայելին քո թշնամուդ դէմ անգամ մի ուրախ պատկեր կարտացուէ։ Ինչ որ այժմ դու անել կարող ես, մի օր կգտնես, որ դու այդ անել չես կարող, և դու մի այդպիսի նամակ գրել չես կարող։ Քո առաջին շարժումները գուցէ կլինին միևնոյնը, դու գուցէ դատում ես ուղղակի այնպէս, ինչպէս երեկ, սակայն կոշտ կոպիտ խօսքեր գրչիդ տակից այլ ևս դուրս չեն գալիս, և դու կանգնում ես տեղիցդ, իբրեւ մի մարդ, որ իրեն արգար չէ գտնում և այդ պատճառով աւելի լաւ, — որովհետեւ Քրիստոսին նման ես դարձել։ Ամբողջ օրուայ ընթացքում գործածդ նոյն իսկ ամենափոքր գործի վերայ գտնում է այն թույլի օրհնութիւնը, երբ դու արշալոյսի բացուելուն պէս Տիրոջ տեսար։ Երեկ դու միայն քեզ համար էիր մտածում։ Այսօր տեսնում ես դու աղքատներին և կերակրում նրանց, Օգնութեան կարօտները, փորձութեան մէջ ընկածները, տրտմութեամբ լցուածները շրջապատում են քեզ և իւրաքանչիւրին օգնում ես դու։ Ո՞րտեղ էին երեկ այդ բոլոր մարդիկը։ Այնտեղ, որտեղ և այսօր են, սակայն դու նրանց չէիր տեսնում։ Միայն անդրադարձուած լոյսի մէջ տեսնում ենք օգնութեան կարօտներին, եւ այսօր քո հոգին մի հայելի է, որն ուղիղ է կախուած։ Անտեսանելին տեսանելի է դարձել, և շատերի համար ամենակարճ ժամանակամիջոցում դու անցնում ես մի յաւիտենական կեանք։ Յաւիտենական կեանքը, հաւատի կեանքը ոչ այլ ինչ

է, եթէ ոչ Բարձրեալին տեսնելու կեանքը: Հաւատը հոգւոյ մի դրութիւնն է, ուղիղ դրութեամբ կախուած մի հայելի է:

Երբ օրն անցել է և դու երեկոյեան յետ նայես, կզարմանաս այն բանի վերայ, ինչ որ դու արել ես: Դու չես գիտակցել, որ դու քեզ առանձնապէս լարել, մի բանի նմանուել և քեզ խաչել ես: Դու քեզ Քրիստոսի մօտ էիր զգում, որը ամբողջ օրը քեզ հետ էր, որ դու առանց ճնշման նրա պահանջներին լսում էիր, որ առանց ոյժի, առանց ազմուկի, առանց մտադրութեան կերպարանաւ փոխուել ես: Դու չէիր երեակայում մի մեծ բան անել էական մի հետեանքի հասած լինելու համար: Դու չէիր փառաւորում քո գործով, իբրև մի համեստ վաստակ, որը քեզ մի նոր նմանօրինակ արդիւնք էր խոստանում: Դու միայն պարզապէս Քրիստոսի փառքն էիր ճանաչում, և այն ինչ որ մարդիկ քո չօրս կողմէ նկատում են, որ դու արդար բան ես գործում, «Տիրոջ փառքն է»: Երբ մի մարդ հայելուն նայում է, միայն հայելին չէ տեսնում նա, նոյն իսկ մարդ նրա մասին չէ էլ մտածում, բայց մարդ մի պատկեր է տեսնում: Մի հայելի ուշադրութիւն է գրաւում միայն այն ժամանակ, երբ նա իւր վերայ բծեր ունի:

Որ այս ճշմարիտ փորձառութիւն է և ոչ ցնօրք, որ այդպիսի կեանքով ապրել կարելի է, որ մեր շուրջը մարդիկ կան, որոնք այդպէս են ապրում—պարզապէս իրականութիւն է: Հազարաւոր վիաներից չեմ կարող մէկին մատնանիշ չանել: Առաջիկայ հատածը մեր ժամանակի մի բարձր կրթուած մարդու խօսք է, մի մարդու, որ ինչպէս շատ քչերը, իւր երկրի բարեխառութեան համար օրուայ դառնութիւնն ու ամեն տանջանք կրել է, և որը ոչ թէ իւր ծերութեան հասակում, այլ իւր բազմարդիւն կեանքի ամենափառաւոր ժամանակն է այդ խոստովանել: Մի բանի կրճատումներով կթողնեմ որ համառօտ կերպով նա ինքը խօսէ:

«Այսօր երեկոյեան ես շատ քիչ բան ունիմ ասելու, և իմ ցանկութիւնս է այդ քիչ խօսքերով Քրիստոսի սուրբ

անուան մասին խօսելու, որն իմ կեանքս է, երջանկութիւնս, յոյսս ու ապաւէնս է։ Ես պարտաւորուած եմ կանգնել և մի հայեացք ձգել անցեալի վերայ, և այս անցեալի յիշողութիւնը խոստովանեցնում է ինձ, որ ես ոչինչ չեմ արել վկայելու համար Քրիստոսի միջոցով յայտնուած Աստուծոյ պատուի համար։ «Աստուծոյ ողորմութեան շնորհիւ եմ այն, ինչ որ եմ»։ Ես փառաւորում եմ յաւիտենական Հօրը, երկնքի և երկրի Արարչին—որ մարդկային ցեղի գործերի վերայ հսկում է և իւր ողորմութեամբը ծածկում նրանց,—Աստուծոյ յայտնութեան սուրբ մեծութիւնը։ Սակայն այդ Աստուածն է Յիսուս Քրիստոսի, Նրա կեանքի, Նրա սրտի բաբախման, Նրա խօսքերի, Նրա գործերի միջոցով յայտնուած, որին այսօր երեկոյեան խոստովանում եմ և Նրա մասին խօսել եմ ցանկանում։ «Յիսուսի Քրիստոսի միջոցով, Աստուծոյ սիրոյ շնորհիւ եմ այն, ինչ որ եմ»։

Եթէ ես ճիշտ կերպով նկարագրել ուզենամ, թէ դրանով ինչ եմ հասկանում, այն ժամանակ, պարզապէս խոստովանում եմ, որքան էլ որ իմ ծնողացս շատ պարտական լինիմ, դրանից աւելի հայրենի տան միւս անդամներին, դրանից էլ աւելի կեանքի դպրոցին, բայց առաւել ևս պարտաւոր եմ իմ էութեան ու գոյութեան կերպարանափոխութեան համար Քրիստոսի էական ներգործութեանը։ Ինչ որ իմ աչքիս առաջ բարոյական գեղեցիկ իդէալ կայ, Նրա պատկերից եմ վերցրել։ Իմ մտապատկերներս այն բոլորի համար ինչ որ մարդկային, ազնիւ, մաքուր է, Յիսուս Քրիստոսի մէջ են իրենց ծագումն առնում։ Շատերն իրենց բնաւորութեան կրթութիւնը պարտական են համարում հին դարերի առաջնակարգ մարդկանց գրքերի, օրինակ Պլուտարքոսի աշխարհագրութեան ընթերցման, մի նախատիպի, որը մարդ այստեղ կամ այնտեղ առաջնորդ էր ընտրում, որոնք պատմութեան մէջ մի անուն էին թողել, և սրանք այդպիսի մեծ մարդկանց ներշնչման ոյժի ներգործութիւնը իրենց վերայ զգացել են։ Սակայն ես չեմ կարող ասել, որ որ և է բանաստեղծ, կամ

խորհող, կամ բարենորոգող, կամ զօրապետ, կամ որ և է մի ուրիշ մարդ իմ մտածմունքով ու գաղափարով երբ և իցէ այնպիսի հարստութիւն ձեռք բերած լինի, քան ինչպէս Նաղարէթացի պարզ Յիսուսն է։ Աւելի քան մի քառորդ դար է, որ ես ներքին մի այլ մղման եմ հետևում, իմ բոլոր ձգտումներովս Քրիստոսին ցանկանում, նրան ինձ համար չափ և ուղեցոյց դարձնելու համար։ Ես ամէն բանի մէջ—վերջը համարեա ակամայից— հնարք եմ փնտրել Քրիստոսին միայն մօտիկ լինելու։ Վաղ առաւօտից իմ աչքս նրան է նայել, նրա սիրոյ հայեացքը, որ ինձ վերայ էր հանգչում, ճանաչել։ Այն ժամանակ ինքն ըստ ինքեան պարզ էր թւում, որ Փրկչի այդ հայեացքից մի ներգործութիւն է ծագում, որն ինձ ամէն բանի մէջ ուղիղն էր ցոյց տալիս, կրքերը դադարեցնելու, մեծամտութիւնը սանձելու, ինքնասիրութեան վերայ իշխելու համար։ Ոչ մի մարդուց չեմ ստացել այն գաղափարները, պատկերները, ներգործութիւնը, որոնք ինձ առաջնորդել են, ինչ որ Քրիստոսից, որն իմ ներքին աչքը բացեց։

Եւ սակայն այս բոլորը չէ։ Ես կարող եմ ասել, որ Տիրոջ՝ Յիսուս Քրիստոսին եմ պարտական իւրաքանչիւր մտապատկերի համար, որը երկինքը ինձ համար իրականութիւն է դարձնում, իւրաքանչիւր մտածմունքի համար՝ որն իմ և երկնքի մէջ ճանապարհ է հարթում։ Հոգւոյ մէջ Աստուածային շնորհքի աճումը պատկերացնելու իւրաքանչիւր քայլը, որ իմ մէջ եղած աստուածային կեանքը պահանջում է, յաւիտենականութիւնից իմ ներքին աշխարհիս մէջ առաջացած փառքը—պարտական եմ Փրկչին։ Որովհետեւ իմ մարմնով ապրելս, նշանակում է ես ապրում եմ դէպի Յիսուս Քրիստոսն ունեցած հաւատով։

Այս ևս դեռ բոլորը չէ։ Թէև երջանիկ ապագան է այն ճշմարիտ հողը, որի մէջ ամեն բան ծլում է, ինչ որ ինձ իմ երկնային կեանքիս մէջ երջանկութեան է հասցնում, այնուամենայնիւ ասում եմ, ինչ որ ամառն է իւր անցեալ ծաղկի, տերևների և խոտերի հետ համեմատած,

միևնոյնն է Քրիստոս՝ իմ սրտին ու հոգւս վերայ ունեցած իւր ներգործութեանց համեմատութեամբ: Երկրային սիրոյ բոլոր ծաղիկներն ու տերեւները, ամբողջ ուրախութիւնը, որոնք իմ քրիստոնէական կեանքս են շրջապատում, նրանց ևս նոյն իսկ պահում և պահպանում եմ երջանիկ ապագայում, սակայն ինձ համար նրանք այնպէս են, ինչպէս ամառուայ տերեւներն ու ծաղիկները համեմատած արեգակի հետ, որը ամառ է առաջ բերում: Քրիստոսն է ալֆա և օմեգա, սկիզբն և վերջը իմ ճշմարիտ կեանքիս:

Երբ ևս Աստուածաշունչն եմ կարգում, շատ բան եմ սովորում, թէ Հին Կտակարանից և թէ Պօղոս առաքեալի թղթերից, սակայն ամենից առաջ խոստովանում եմ, որ Քրիստոս է աւետարանի պտուղը: Նրան եմ վնասում աւետարանի մէջ և Նրա սիրոյն եմ կարգում աւետարանը: Ես Քրիստոսի սիրոյ մի սով եմ ճանաչում, բոլորդ շատ թէ քիչ գիտէք, ինչ է նշանակում սիրոյ սով ունենալ: Ձեր սիրտը միայն այն ժամանակ է հանգստանում, երբ նա իրեն տալ կարող է այն, ինչից ինքը հէնց իւր մօտ կանգնողների հետ համեմատած բոլորովին զուրկ է: Ժամանակ է եղել, երբ ևս Քրիստոսի սիրոյ անասելի սով եմ զգացել: Իմ մեղքիս գիտակցութիւնը այնքան զօրեղ չէ, երբ ևս օրէնք եմ յիշում, այլ իմ մեղքիս գիտակցութիւնը հզօր է, երբ ևս սիրոյ մասին եմ մտածում—գուցէ և այդ է պատճառը որ սէրն ու օրէնքը ըստ ինքեան միևնոյնն են: Երբ ևս իմ Փրկչիս մօտենում եմ, երբ ևս բաղձանքով դէպի նրա սէրն եմ դառնում, իսկոյն բորբոքւում է իմ աննմանութեան, անկատարելիութեան և կատարեալ անարժանութեան գիտակցութիւնը: Իմ էութիւնս ու գործերս այնպէս մերկ չեն, քան այն ժամանակ, երբ ևս խաղաղութեան մէջ գլխավոր նրա առաջ կանգնած եմ, երբ նա իւր հայեացքն է ուղղում ինձ վերայ, որը ոչ թէ բարկութիւն, այլ սէր է արտայայտում: Ուստի, որքան ցանկանում եմ սիրոյ արժանի չլինել, սիրուած չլինել, քան այն ժամանակ, երբ Քրիստոս է իւր սիրով իմ առաջ կանգնած:

Եթէ ես անցեալ կեանքիս վերայ մի հայեացք եմ
 ձգում, այն ժամանակ իմ յիշողութեան մէջ առաջ
 են գալիս այն օրերն ու ժամերը առաւել կենդանի, երբ
 ես գիտակցօրէն Նրան մօտ եմ եղել: Միւս մնացածը
 դժգոյն և աղօտ է, ինչպէս ամպեր ընկած են հորիզոնի
 վերայ: Լոկ միայն գիտենալը Քրիստոսի մասին—հաւատոյ
 դաւանանքը, սովորութիւնները, կանոնները, այն բոլորը
 ինչ որ կարեւոր, մեքենայական քրիստոնէական կեանքի
 արտաքին կացութեանն է պատկանում, այն մասը, որ
 մտաւորապէս ըմբռնելի է—այս բոլորը թառամում և թա-
 փում է ինչպէս ամուսն ծաղիկներն ու տերեւները միայն
 այն է մնում, ինչ որ կենդանի Քրիստոս է իմ արտումս:

Ո՛վ կարող է կեանքի այս երաժշտութիւնը լսել իւր
 հզօր դաշնակով՝ Քրիստոսով, և բաղձանքով չլցուել: Այո՛,
 մինչև որ մենք այդ երաժշտութեան ձայնակցել չկարողա-
 նանք, բոլորովին չենք իմանայ, թէ ինչ է կեանքը:

(Շարունակելի)

Արեակ Վարդապետ

